

A magyar nyelv eredete és rokonsága

Az Uralonet az uráli nyelvek szavait és a visszafejtett alapnyelvi szavakat tartalmazó adatbázis. Ebből kell keresned az alábbi feladatokhoz.

Az oldal kezelése: A második keresőrészt kell lenyitnod, a „Keresés az egyes (leány)nyelvi adatok között” feliratút. Ott kattints rá az adott nyelvre, ezzel kilistázódnak a szavak ábécérendben, ha az oldalon nem találsz a keresett szót, lapoznod kell. Az adott oldalon belül a szó megkeresésére a böngésző „Keresés a lapon” funkciója, vagyis a CTRL+F billentyűkombináció is bevethető. A megfelelő szón kattintva megkapod a szó rokonnyelvi alakjait. A furcsa karaktereken ne lepődj meg, e fonetikus jelek olyan hangokat jelölnek, amelyek a magyarban hiányoznak vagy ritkán fordulnak elő. Az ejtést úgy olvasd, mintha németül vagy angolul lenne, az s sz-t jelent. A jelentéseket egy ismert nyelven, itt németül adják meg. Legfelül láthatod az alapnyelvi alakot, az „U” az uráli, a „FU” a finnugor, az „Ug” az ugor alakot jelenti. Az egyes nyelvek nevei azért vannak megkettőzve, mert a régebbi elnevezéseken is említik őket.

Az oldalt a következő linkre kattintva érheted el: www.uralonet.nytud.hu

A következő feladatok eredményeit mindig egész mondatokban foglald össze! Hivatkozz példákra a rokon nyelvekből, idézd az alapnyelvi alakot, és állapítsd meg, melyik nyelv őrizte meg legeredetibben az alapnyelvi alakokat! Végül: melyik nyelv szóalakja áll a legközelebb a magyarhoz?

1. Nézd meg a következő magyar szavak rokon nyelvi alakjait: hal (ige), hal (fn), hall, háló. Mit tapasztalsz, miben és miért más a magyar alak?

Mindegyik alak k-val kezdődik a rokon nyelvekben és az alapnyelvben is, ez tehát megfelel a szabályos k-h változásnak. A hanti és a manysi nyelvekben nem k, hanem a k és a h közötti hang található, tehát a magyarhoz ezek állnak a legközelebb. A magánhangzók között u, o, a váltakozik, például a *hal* (ige) a mordvinban *kulo*, a mariban *kole*, de a magyarban található a ott van az obi-ugor és a szamojéd nyelvekben is.

2. Ilyen adataid vannak:

finn *neljä*= magyar *négy*

finn *jalka* = magyar *gyalog*

magyar: *jön~ gyön*

Milyen következtetést tudsz levonni belőlük?

A példákban, ahol a finnben *j*, a magyarban *gy* található. A finn a finnugor alapnyelvit őrzi, és a többi rokon nyelvre is ez jellemző. A *jön-gyön* párosból a második nyelvjárási alak. Ezek szerint a *j*-ből *gy*-re változás a magyarban is megtörténhetett.

3. Nézz utána a *hab* és az *eb* szónak. Mi változott a szóalakon?

A *hab*nak olyan rokon nyelvi szóalakok felelnek meg, mint a finn *kumpu*, a mordvin *komba*, de a szó megvan még a szamojéd nyelvekben is, az enyecben például *kaba*. Az uráli alapnyelvben megint csak a finnhez hasonlító *kumpa* alak létezett, ennek *mp*-jéből lett *-mb* is, vagy a magyarban *-b*.

Az *eb* csak az obi-ugor nyelvekben van meg, ott az „*amp*” valamilyen változatában. Itt is *mp*-t látni, tehát szabályos hangmegfelelésről van szó, a magyar az *mp* hangkapcsolatból *b*-t fejlesztett.

4. Keresd meg a számokat egytől tízig, a húszat és a százat! Milyen következtetéseket tudsz levonni? A kilencnél érdekes jelentéseket találsz, miket?

Az *egy* eredete bizonytalan, kifejlődhetett az *elé*, vagy az *ez* jelentésű alakokból is. A *két-kettő* eredete egyértelmű, a magyarhoz legközelebb a hanti és a manysi áll a *ket* alakkal. A *három* is megvan, különösen, ha tudjuk, hogy az régen *harmu* alakú is lehetett, a rokon nyelvi alakok persze *h*-val kezdődnek. A *négy* az egyik legeggyértelműbb. Az *öt* magánhangzóval kezdődik, a rokon nyelvekben a *vit*, *vitt*, *vete*, *viisi* alakok élnek, csak a manysi hasonlít a magyarra az *at* alakkal. A *hat* elejét ott a *k-h* változás, a végén pedig a kézhez vagy a fazékhoz hasonlóan az *sz*-ből *t* lett a magyarban. A *hét* már csak az obi-ugorokban van meg, de kicsi a hasonlóság. Talán a *hat* mintájára keletkezett valamilyen alakból a *hét*. A *nyolc* is csak az obi-ugorokban van meg, illetve a *kilenc* is, de nem számot jelenthetett eredetileg, hanem a *ki*, *kívül*, *kint* stb.

jelentéshez kötődik. A német nyelvű magyarázat szerint a kilenc összetétel, az -nc egyezik a harminc végén találhatóval, és tízet jelenthetett, tehát a „tízből egy kivonva”. A *tíztől* nem ír az adatbázis, a *húsz* megvan, például *udmurt kiz*, *manysi kosz*, de van itt *khusz* alak is. A száz uráli eredetű, pl. finn *sata*.

5. Az egyes szóalakokhoz számtalan okból egyéb jelentések tapadnak, sok különleges és érdekes esetet eredményezve. Nézz utána ezeknek a szavaknak: *messze*, *mogyoró*, *vad*, *orr*

messze

A *messze* megfelelői jelenthettek bokrot, erdőt, nyílt területet is.

mogyoró

A *mogyoró* nyelvjárásokban lehetett *monyoró* is, rokon a *mony* magyar szóval, vagyis a *tojással*. A rokon nyelvekben ezeket a jelentéseket is megtaláljuk, és még nagyon sokfélét.

vad

A *vad* szó alakjai a rokon nyelvekben *vadon* jelentésű, vagyis *erdő* is lehet.

orr

Az *orr* alakjai *vir*, *vor*, *ver*, csak a hantiban *or*, amelyek hegyet jelentenek. Talán az *orom* jelentésen keresztül van meg a kapcsolat, és az *orr* is úgy emelkedik ki az *arcból*, mint egy hegy, és persze hegyes.